

IGCSE TÜRKÇE

PAPER 1 • SORU 2

Dil ve Üslup Analizi

Sınıf Çalışma Föyü | Düzeltilmiş Sürüm

HEDEF Bir ifadeyi yalnızca adlandırmak değil; dil tercihini, çağrışımını, okuyucu üzerindeki etkisini ve metindeki işlevini açıklamak.

8 METİN • 72 PUAN • KOLAYDAN ZORA

Ad Soyad:

Sınıf: Tarih:

Kendi hedef puanım:

Bu sürümde ne değişti?

Sorularda tırnak içinde verilen ifadeler metinlerle eşleştirildi. Eksik deyimler, metaforlar, duyusal ayrıntılar, hitaplar ve tekrarlar metinlere eklendi. Bazı sorular da metindeki tam söyleyişe göre düzenlendi.

Kaynak notu: İlk yedi metin, belirtilen eserlerden hareketle hazırlanmış ders uyarlamalarıdır. Eklenen cümleler özgün yazarlara ait doğrulanmış birebir alıntılar değildir. Sekizinci metin özgün sınıf çalışmasıdır.

ÇALIŞMA 1 • BAŞLANGIÇ

Yazma Sürecinin Ritmi

Deyim, metafor ve karşıtlık üzerinden yorum yapma.

Roman bazen kör topal gider; yazar için belirleyici olan, yazmaya başlamadan önce üzerinde çalışabileceği bir düşünce ya da sahne bulmaktır. İyi bir fikir ortaya çıktığında metni değiştirmek, geliştirmek ve “parlatmak” zevkli bir uğraşa dönüşür. Fikir henüz olgunlaşmamışsa yazma süreci ağırlaşır ve bir noktada dayanılmaz bir eziyete dönüşür. Yazar, disiplini gerekli görür; fakat özgün düşüncenin yalnızca disiplinle üretilmeyeceğini de savunur. Esinlenme sürecini oltayı denize salmaya benzetir: İnsan oltasını hazırlayıp bekleyebilir, fakat balığın ne zaman geleceğini belirleyemez. Bu nedenle yaratıcı düşüncenin de zorla ortaya çıkarılamayacağını savunur ve yazarlığın sanat kadar zanaat da gerektirdiğini vurgular.

Kaynak: Ali Teoman, Gezgin Günce – Britanya Defterleri, Yapı Kredi Yayınları, 2008, s. 19-20. Ders için uyarlanmıştır. Eklenen söyleyişler ve yeniden kurulan cümleler ders amaçlı uyarlamadır; özgün eserden birebir alıntı olarak değerlendirilmemelidir.

SORULAR

a) “Kör topal gider” ifadesi romanın ilerleyişini nasıl göstermektedir? [2]

b) Yazma sürecinin “dayanılmaz bir eziyete” dönüşmesi yazarın deneyimini nasıl aktarmaktadır? [2]

ÇALIŞMA 1 • CEVAPLARIN DEVAMI

c) Esinlenmenin “oltayı denize salmaya” benzetilmesi yaratıcılık hakkındaki görüşü nasıl güçlendirmektedir? [3]

d) “Sanat” ve “zanaat” kavramlarının karşı karşıya getirilmesi yazarlık hakkındaki düşüncüyü nasıl vurgulamaktadır? [2]

Toplam: 9 puan

ÇALIŞMA 2 • BAŞLANGIÇ+

Yürümek ve Özgürlük

Kavram karşıtlığı, deyim ve yazar tutumu.

Yürümek, gündelik hayatın işlerinden ve insanı fark ettirmeden bağlayan alışkanlık zincirlerinden kısa süreliğine uzaklaşma imkânı verir. İnsan iş yerini geride bırakır, başka şeyler düşünür ve alışılmış hızın dışına çıkar. Ancak yürüyüşün kendisi de yeni zorunluluklar getirir: uzun mesafeler, değişken hava, yiyecek ve su ihtiyacı, konforsuzluk... Yine de yazar için bu sınırlılıklar bir eksiklik değil, modern yaşamın görünmez bağımlılıklarından kurtulmanın yoludur. Şehir insanının “yoksunluk” sayabileceği durumlar, yürüyen kişi için özgürlük hissine dönüşebilir. Bu özgürlük kalıcı değildir; yürüyüş sona erdiğinde eski hız ve telaş yeniden başlar. Bu dönüş, anlatıcı için bir bakıma kürkçü dükkânına dönmektir.

Kaynak: Frédéric Gros, Yürümenin Felsefesi, çev. Albina Ulutaşı, Kolektif Kitap, s. 11-12. Ders için uyarlanmıştır. Eklenen söyleyişler ve yeniden kurulan cümleler ders amaçlı uyarlamadır; özgün eserden birebir alıntı olarak değerlendirilmemelidir.

SORULAR

a) Alışkanlıkların “alışkanlık zincirleri” olarak sunulması şehir yaşamını nasıl göstermektedir? [2]

b) Özgürlük düşüncesinin hemen ardından yürüyüşün zorluklarının sıralanması nasıl bir karşıtlık yaratmaktadır? [2]

ÇALIŞMA 2 • CEVAPLARIN DEVAMI

c) Şehir insanının “özgürlük” ile “yoksunluk” kavramlarını farklı algılaması okuyucuyu neyi sorgulamaya yöneltmektedir? [2]

d) “Kürkçü dükkânına dönmek” deyimi yürüyüşün sağladığı özgürlüğün niteliğini nasıl yansıtmaktadır? [3]

Toplam: 9 puan

ÇALIŞMA 3 • ORTA

İstasyonda Zaman

Duyusal betimleme, metafor ve atmosfer.

Gece vakti bir istasyon, anlatıcının zihninde sıradan bir yer olmaktan çıkarak belirsiz ve tekinsiz bir mekâna dönüşür. Solgun ışıklar çevreyi açıklığa kavuşturmak yerine nesnelerin yokluğun içinde çözülmesine hizmet ediyor gibidir; karanlık daha görünür hâle gelir. Kahve kokusu, solgun ışıklar, uzaktan gelen tren düdüğü, telefon kulübeleri ve kahve makinelerinin uğultusu birbirine karışır. Anlatıcının ileri geri yürüyen ayak sesleri de bu duyusal karmaşaya katılır. Anlatıcı ileri geri yürüdükçe istasyon zaman dışı bir tuzak gibi görünür; sanki oradan çıkmak mümkün değildir. Zaman durmuş gibi hissedilir, fakat her geçen dakika anlatıcının üzerine inen bir giyotin gibi baskı oluşturur. Mekân hem tanıdık hem yabancı, hem geçmişe ait hem de şimdiki zamana bağlıdır. Bu kararsızlık okuyucunun da anlatıcının zihinsel durumuna ortak olmasını sağlar.

Kaynak: Italo Calvino, Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu, çev. Eren Yücesan Cendey, Yapı Kredi Yayınları, s. 27-29. Ders için uyarlanmıştır. Eklenen söyleyişler ve yeniden kurulan cümleler ders amaçlı uyarlamadır; özgün eserden birebir alıntı olarak değerlendirilmemelidir.

SORULAR

a) Işıkların nesneleri belirginleştirmek yerine “yokluğun içinde çözülmesine” hizmet ediyor gibi gösterilmesi nasıl bir atmosfer yaratır? [2]

b) Koku, ışık, ses ve hareket ayrıntılarının art arda kullanılması okuyucunun istasyonu algılayışını nasıl etkiler? [2]

ÇALIŞMA 3 • CEVAPLARIN DEVAMI

c) İstasyonun “zaman dışı bir tuzak” olarak sunulması anlatıcının mekânla ilişkisini nasıl gösterir? [2]

d) Dakikaların anlatıcının üzerine inen bir “giyotin” gibi düşünülmesi zamanın geçişini nasıl yansıtır? [3]

Toplam: 9 puan

ÇALIŞMA 4 • ORTA

Gece, Aşk ve Yetmeyiş

Karşıtlık, benzetme ve örtük karakter çıkarımı.

Restoranın aydınlık ve kalabalık terasıyla bahçenin karanlık, sessiz ortamı yan yana verilir. Uzaklardan gelen tren sesi azalır, ardından şarkılar yeniden duyulur. Eve döndüğünde gürültünün yerini daha özel ve sakin bir atmosfer alır. Lika, anlatıcıya ilişkileri hakkında konuşurken onun hayatında “hava gibi” olmaktan korktuğunu söyler: vazgeçilmez ama fark edilmeyen bir varlık... Anlatıcı ise mutlu olduğunu söylemesine rağmen hiçbir şeyin kendisine yetmediğini belirtir. Bu kısa konuşma, dışarıdaki huzurlu gece manzarasının altında ilişkideki huzursuzluğu ve anlatıcının sürekli başka bir şey arayan yapısını görünür kılar.

Kaynak: İvan Bunin, Arsenyev’in Yaşamı, çev. Uğur Büke, Can Yayınları, s. 312-314. Ders için uyarlanmıştır. Eklenen söyleyişler ve yeniden kurulan cümleler ders amaçlı uyarlamadır; özgün eserden birebir alıntı olarak değerlendirilmemelidir.

SORULAR

a) Aydınlık ve kalabalık restoranla karanlık ve sessiz bahçenin karşılaştırılması anlatıcının ruh hâlini nasıl yansıtır? [2]

b) Tren sesinin duyulup giderek kaybolması sahnenin atmosferine nasıl katkıda bulunur? [2]

ÇALIŞMA 4 • CEVAPLARIN DEVAMI

c) Lika'nın kendisini "hava"ya benzetmesi ilişkide yaşadığı kaygıyı nasıl gösterir? [2]

d) Anlatıcının mutlu olduğunu söylemesine rağmen hiçbir şeyin kendisine yetmediğini belirtmesi karakter hakkında nasıl bir izlenim yaratır? [3]

Toplam: 9 puan

ÇALIŞMA 5 • ORTA+

Baharı Aramak

Retorik soru, karşıtlık ve ana anlamın dönüşümü.

Anlatıcı baharı görmek için şehirden uzaklaşır; fakat karşılaştığı manzara beklediği canlılıkla uyuşmaz. Teneke parçaları, molozlar ve çıplak alanların arasında birkaç papatya ve biraz yeşillik vardır. Anlatıcı, “Bu birkaç papatya mıdır bahar? Bu molozların arasındaki yeşillik midir bahar?” diye art arda sorular sorar. Bahar giderek yalnızca doğada görülen bir mevsim olmaktan çıkar ve kişinin dünyayı nasıl yaşadığıyla ilgili bir anlama dönüşür. Bir çiftin yakınlığını gördüğünde kendi yalnızlığını daha güçlü hisseder. Sonunda aradığı şeyin baharın kendisi değil, sevgiliyle paylaşılacak bir yakınlık ve beraberlik olduğunu fark eder. Arayışını şu düşünceyle özetler: “Bu baharı bulamamak değil, sevgiliyi bulamamaktır.”

Kaynak: Sait Faik Abasıyanık, Yaşasın Dünya, haz. Mehmet Can Sevinç, VakıfBank Kültür Yayınları, s. 77-79. Ders için uyarlanmıştır. Eklenen söyleyişler ve yeniden kurulan cümleler ders amaçlı uyarlamadır; özgün eserden birebir alıntı olarak değerlendirilmemelidir.

SORULAR

a) Art arda kullanılan “Bu birkaç papatya mıdır bahar?” ve “Bu molozların arasındaki yeşillik midir bahar?” soruları anlatıcının zihinsel durumunu nasıl gösterir? [2]

b) Papatya ve yeşillik gibi bahar görüntülerinin moloz ve teneke parçalarıyla yan yana verilmesi nasıl bir etki yaratır? [2]

ÇALIŞMA 5 • CEVAPLARIN DEVAMI

c) Baharın giderek bir mevsim olmaktan çıkıp başka bir anlam kazanması anlatıcının arayışını nasıl derinleştirir? [2]

d) “Bu baharı bulamamak değil, sevgiliyi bulamamaktır.” düşüncesi önceki bölümleri yeniden değerlendirmemizi nasıl sağlar? [3]

Toplam: 9 puan

ÇALIŞMA 6 • ORTA+

Mektupta Ses ve Yakınlık

Ton, hitap, tekrar ve duygu yoğunluğu.

Mektubu yazan kişi sevdiğinden ayrı kaldığı zamanı doğal, konuşur gibi bir dille anlatır. “Sevgilim, bugün de aklım hep sendeydi,” diye seslenir. Ardından sağlık sorunlarından, ilaçlardan, okuduğu kitaptan, yaptığı resimlerden ve çevresindeki insanlardan söz eder. “Sensiz geçirdiğim her saniyeye kızıyorum,” derken özlemini abartılı bir söyleyişle dile getirir. Ciddi sağlık meseleleri anlatılırken bile mizah bütünüyle kaybolmaz: “Doktorla ilaçlar arasında öyle bir dostluk kurdum ki yakında beni de reçeteye yazacaklar.” Bu gündelik ayrıntıların arasına eşine duyduğu sevgiyi gösteren cümleler yerleşir. Böylece metnin sesi ne yalnızca hüznü ne de yalnızca neşelidir; samimiyet, özlem, mizah ve gündelik hayat aynı anda hissedilir. Mektup, sevilen kişinin isminin art arda yinelenmesiyle son bulur: “Güzin, Güzin, Güzin.”

Kaynak: Abidin Dino & Güzin Dino, Abidin Dino Mektupları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 119-120. Ders için uyarlanmıştır. Eklenen söyleyişler ve yeniden kurulan cümleler ders amaçlı uyarlamadır; özgün eserden birebir alıntı olarak değerlendirilmemelidir.

SORULAR

a) “Sensiz geçirdiğim her saniyeye kızıyorum” ifadesindeki abartılı söyleyiş özlem duygusunu nasıl güçlendirir? [2]

b) Ciddi sağlık sorunlarının yanında mizahi ve gündelik ifadelerin kullanılması anlatıcının sesine nasıl bir özellik kazandırır? [2]

ÇALIŞMA 6 • CEVAPLARIN DEVAMI

c) Sevilen kişiye doğrudan seslenilmesi okuyucunun mektuptaki ilişkiyi algılayışını nasıl etkiler? [2]

d) Mektubun sonunda “Güzin” isminin art arda tekrarlanması yazarın duygusal durumunu nasıl yansıtır? [3]

Toplam: 9 puan

ÇALIŞMA 7 • İLERİ

Tarihi Anlatırken Dil

Kurgu dışı metinde ton, ironi ve yazar tutumu.

1905'te Rus donanmasının Japonya karşısında ağır bir yenilgiye uğraması yalnızca askerî bir olay olarak sunulmaz. Yazar, Rus filosunun büyük bir tantanayla yola çıkışını ve ardından gemilerinin gözlerinin yaşına bakılmadan batırılmasını yan yana getirir. Bu yenilgi, dönemin Avrupa merkezli üstünlük düşüncesini sarsan bir gelişme olarak ele alınır. Avrupa gazetelerinin Japon zaferini ırkçı kavramlarla değerlendirmesi de dönemin zihniyetini görünür hâle getirir. Bazı gazeteler başarıyı “sarı ırkın beyaz ırka meydan okuması” biçiminde yorumlar; böylece askerî sonuç, ırksal bir üstünlük tartışmasına dönüştürülür. Böylece tarihsel bilgi, yazarın seçtiği ifadeler ve aktardığı söylemler sayesinde güç ilişkileri, önyargılar ve Batı'nın kendisine biçtiği üstünlük konumu üzerine daha geniş bir tartışmaya dönüşür.

Kaynak: Amin Maalouf, Labirent – Batı ve Hasımları, çev. Ali Berktaş, Yapı Kredi Yayınları, s. 15–16. Ders için uyarlanmıştır. Eklenen söyleyişler ve yeniden kurulan cümleler ders amaçlı uyarlamadır; özgün eserden birebir alıntı olarak değerlendirilmemelidir.

SORULAR

a) Rus donanmasının yola çıkışının “büyük bir tantana” olarak nitelendirilmesi olayın sonucuyla nasıl bir karşıtlık oluşturur? [2]

b) Gemilerin “gözlerinin yaşına bakılmadan” batırıldığını söylemek tarihsel anlatının tonunu nasıl etkiler? [2]

ÇALIŞMA 7 • CEVAPLARIN DEVAMI

c) “Sarı ırkın beyaz ırka meydan okuması” ifadesi, gazetelerin tarihsel olayı değerlendirme biçimi ve dönemin zihniyeti hakkında ne gösterir? [2]

d) Askerî yenilginin daha geniş bir “Batı’nın kendisine biçtiği üstünlük konumu” meselesine bağlanması olayın önemini nasıl büyütür? [3]

Toplam: 9 puan

ÇALIŞMA 8 • SINAV SEVİYESİ

İçimizde Taşıdığımız Şehir

Yöntemi adlandırmadan tam analiz kurma.

İnsan bazen bir şehri terk ettiğini düşünür. Oysa şehir insanı öyle kolay bırakmaz. Tren hareket eder, binalar pencerenin ardından yavaşça çekilir, sokakların sesleri kaybolur; fakat insanın zihninde aynı sokaklar yürümeye devam eder. Çocukken geçtiğiniz bir köşeyi, yıllardır görmediğiniz bir dükkânı yahut artık yerinde olmayan bir ağacı hatırlarsınız. Şehir geride kalmıştır ama insanın içinde küçük bir şehir daha vardır. Üstelik bu ikinci şehrin belediyesi yoktur: Kimse eski binaları yıkamaz, yolları genişletemez, unutulması gereken yerleri unutamaz. Zaman orada tuhaf çalışır. Otuz yıl önce kapanmış bir kapı hâlâ açıktır; yıllardır görmediğiniz biri birazdan köşeden çıkacakmış gibi bekler. Belki de insan bir yerden gerçekten ayrılmaz. Yalnızca o yerin gerçek olanından, hatırladığına taşınır.

Kaynak: Sedat Yılmaz IGCSE Türkçe – sınıf içi dil analizi çalışması için özgün metin.

SORULAR

a) “Şehir insanı öyle kolay bırakmaz.” ifadesinde şehre insana özgü bir özellik verilmesi anlatıcının şehirle ilişkisini nasıl gösterir? [2]

b) “İnsanın içinde küçük bir şehir daha vardır.” ifadesi hatıraları nasıl somutlaştırır? [2]

ÇALIŞMA 8 • CEVAPLARIN DEVAMI

c) “Bu ikinci şehrin belediyesi yoktur” ifadesindeki mizahi söyleyiş anlatıcının sesine nasıl bir özellik kazandırır? [2]

d) “Otuz yıl önce kapanmış bir kapı hâlâ açıktır” ifadesindeki karşıtlık zaman ve hafıza arasındaki ilişkiyi nasıl yansıtır? [3]

Toplam: 9 puan

SINAV FORMÜLÜ

2. Soruyu Nasıl Çözerim?

Bir ifadeyi benzetme, metafor veya kişileştirme olarak adlandırmak başlangıçtır; tam analiz için işlevini açıklamak gerekir.

1 İFADE Soruda verilen kelimeyi ya da ifadeyi merkeze al.

2 YÖNTEM Varsa dil tekniğini belirle: benzetme, metafor, tekrar, karşıtlık, duyusal ayrıntı, deyim...

3 ÇAĞRIŞIM Bu ifade hangi duygu, düşünce veya görüntüyü çağrıştırıyor?

4 ETKİ Okuyucu üzerinde nasıl bir etki oluşturuyor? Tonu veya atmosferi nasıl değiştiriyor?

5 ANLAM Karakteri, anlatıcıyı, temayı veya ana düşünceyi nasıl güçlendiriyor?

ÖRNEK

“Dakikalar anlatıcının üzerine inen bir giyotin gibi baskı oluşturur.” → benzetme → tehdit ve kaçışsızlık → zaman baskısı → bekleyişteki huzursuzluk.

KENDİNİ KONTROL ET

- ☐ İfadeyi tekrar etmek yerine açıkladım mı?
- ☐ Etkinin ne olduğunu somut olarak söyledim mi?
- ☐ Yöntemi metindeki anlamla ilişkilendirdim mi?
- ☐ 3 puanlık soruda birden fazla katman gösterdim mi?